BARMHARTIGHEID

De goddelijke zuurdesem van het bestaan: Wie barmhartig is voor wie op aarde leeft, vindt barmhartigheid

Onderwerp: De begrippen Rahma en barmhartigheid; het voorbeeld van de Profeet van de barmhartigheid; barmhartigheid in het gezin, in de samenleving, jegens levende wezens en de omgeving	**Datum:** vrijdag 20 november 2026
Opgesteld door: de imam-predikant	**Doelgroep:** De gemeenschap van meerdere generaties die in Europa leeft
Voornaamste bronnen: Koran, hadithverzamelingen, korancommentaren en bronnen over islamitische ethiek	**Duur:** Ongeveer 40–45 minuten; aan te passen aan de gemeenschap

◆ Doel van preek en begeleiding

Duidelijk maken dat barmhartigheid geen gevoel van medeleven is, maar een toevertrouwd goed dat ar-Rahman in ons hart heeft gelegd; met het voorbeeld van de Profeet van de barmhartigheid laten zien hoe we dit toevertrouwde goed levend houden thuis, bij de buur, bij de vreemdeling, bij de stomme schepselen en op aarde; eraan herinneren dat barmhartigheid hand in hand gaat met gerechtigheid. In deze preek zeggen we steeds “wij”. Hoofdzin: **Barmhartigheid is het toevertrouwde goed dat ar-Rahman in ons hart heeft gelegd; ze begint thuis, reikt naar de buur en de vreemdeling, bereikt de stomme schepselen en zelfs de bodem; wie barmhartig is, vindt barmhartigheid.**

PREEKSTOELVERLOOP VAN 45 MINUTEN

Onderdeel	Pagina	Duur	Accent
Opening	**2**	**4 min**	De twee namen in de basmala; het beeld van de zuurdesem
Barmhartigheid en de Profeet van de barmhartigheid	**3–4**	**8 min**	De honderd delen barmhartigheid; de moeder onder de gevangenen; Ta’if
Zacht hart	**5**	**4 min**	Tranen zijn barmhartigheid; het geneesmiddel tegen hardheid van hart
Barmhartigheid thuis: partner, kind, ouderen	**6–8**	**12 min**	Zachtheid thuis; tederheid voor het kind; eerbied voor de ouderen
De kring wordt wijder	**9**	**5 min**	Buur, wees, arme, vreemdeling
Samen met gerechtigheid	**10**	**4 min**	Geen zwakte maar evenwicht; drie maatstaven
Levende wezens en de aarde	**11–12**	**6 min**	De stomme schepselen; het toevertrouwde goed en verspilling
Belofte en slotsmeekbede	**13–14**	**2 min**	De belofte van barmhartigheid; de smeekbede van de gemeenschap

NOTITIE VOOR DE PREDIKER — Richtlijn voor gebruik op de preekstoel

Druk niemand het stempel “hard” op het hart; vertel het in de taal van “wij allemaal”. Wijs op pagina 6, bij het onderwerp geweld in huis, niemand aan en gebruik geen taal die het slachtoffer het zwijgen oplegt. Beschuldig op pagina 8 de kinderen en de schoondochters niet; de last wordt samen gedragen. Ga op pagina 11 niet in op de discussie over het fiqh-oordeel over de hond. Spreek met respect over onze buren. Als de tijd korter wordt, behoud dan de pagina’s 3, 6, 7, 8, 11 en 13.

ZEVEN KERNBEGRIPPEN

Begrip	Betekenis en plaats in de preek
Rahma	De gunst van Allah die alle schepselen omvat; haar tegenhanger in de mens is barmhartigheid.
Barmhartigheid	De nood van een ander in het hart voelen en te hulp snellen; niet alleen medeleven.
Tederheid	De oprechte, beschermende nabijheid die de oudere voelt voor de jongere en de sterke voor de zwakke.
Ra’fa	Zorgzame, beschermende fijngevoeligheid; de zachtste vorm van barmhartigheid.
Zachtheid	Zachtmoedig handelen; mensen zonder hen te kwetsen, met egards, verder op weg helpen.
Lankmoedigheid	Zijn woede de baas blijven; waardig blijven waar men boos zou worden.
Hardheid van hart	Het hart dat hard wordt; ongevoelig blijven voor de pijn van een ander.

OPENING: DE TWEE NAMEN IN DE BASMALA

SMEEKBEDE — Basmala, lof, zegenbede en openingssmeekbede

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۝ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۝ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي ۝ يَفْقَهُوا قَوْلِي

In de naam van Allah, de Erbarmer, de Barmhartige. Alle lof komt Allah toe, de Heer van de werelden. Zegen en vrede zij met onze Profeet Muhammad, met zijn familie en met al zijn metgezellen.
Mozes zei: "Mijn Heer! Geef mijn hart ruimte. Maak mijn taak voor mij gemakkelijk. Maak de knoop in mijn tong los, zodat ze mijn woorden goed begrijpen."

[Basmala: al-Fatiha, 1:1. Lof: al-Fatiha, 1:2. Zegenbede: vrije bewoordingen. Smeekbede: Ta-Ha, 20:25–28]

Beste gelovigen! Broeders en zusters die hun toevlucht zoeken bij de barmhartigheid van ar-Rahman en met barmhartigheid omzien naar hun huis en hun buur!

Hoe vaak zeggen we op één dag "Bismillah ar-Rahman ar-Rahim"? De twee namen die we bij elk begin herhalen, komen uit de wortel van de barmhartigheid (r-h-m): ar-Rahman en ar-Rahim. De moslim begint aan elke zaak met de gedachte aan de barmhartigheid van zijn Heer. Onze Heer opent de deur als volgt:

KORANVERS — Mijn barmhartigheid omvat alle dingen

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

Mijn barmhartigheid omvat echter alle dingen

[al-A'raf, 7:156; fragment uit het vers]

Barmhartigheid is een beginsel dat onze Heer Zichzelf heeft voorgeschreven: "Jullie Heer heeft Zichzelf barmhartigheid voorgeschreven." (al-An'am, 6:54) Een hadith qudsi brengt dezelfde waarheid onder woorden:

HADITH — Mijn barmhartigheid heeft Mijn toorn overtroffen

إِنَّ اللَّهَ لَمَّا قَضَى الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي

Toen Allah de schepping had voltooid, schreef Hij bij Zich, in het (boek) boven de Troon: "Voorwaar, Mijn barmhartigheid heeft Mijn toorn overtroffen."

[al-Bukhari, Tawhid 22; Muslim, Tawba 15]

En hoe daalt die barmhartigheid neer op aarde? Denk aan een deegkom: er is meel, er is water, maar het deeg rijst niet zonder een snuifje zuurdesem. De zuurdesem van elke barmhartigheid op aarde is het kleine deel dat onze Heer uit Zijn barmhartigheid heeft laten neerdalen: datgene wat een moeder haar kind laat liefhebben en een buur zijn buur. De hadith waarop dit beeld berust, lezen we zo meteen.

Een beeld uit ons leven in Europa: Op een winterochtend, om zes uur, krabt een vader het eerste ijs van de ruit van zijn auto. Op de achterbank zitten zijn slaperige kinderen. Terwijl hij achter het stuur kruipt en de sleutel omdraait, zegt hij "Bismillah ar-Rahman ar-Rahim". Dan vraagt hij zich af: "Aan wie zal ik vandaag barmhartigheid tonen?"

Onze hoofdzin: **Barmhartigheid is het toevertrouwde goed dat ar-Rahman in ons hart heeft gelegd; ze begint thuis, reikt naar de buur en de vreemdeling, bereikt de stomme schepselen en zelfs de bodem; wie barmhartig is, vindt barmhartigheid.**

Elke daad die met de basmala begint, begint met barmhartigheid.

I. WAT IS BARMHARTIGHEID? VAN DE HONDERD DELEN BARMHARTIGHEID HET DEEL DAT OP AARDE NEERDAALDE

En wat is barmhartigheid dan? Volgens het woordenboek betekent het “medeleven hebben, tederheid tonen”; geleerden omschrijven het als het gevoel van medeleven dat de mens ertoe brengt gevoelig te zijn voor de nood van anderen en te helpen. (DİA, “Merhamet”, XXIX, 184–185) Barmhartigheid is dus niet medeleven voelen en doorlopen, maar stilstaan en te hulp snellen. Het woord rahma komt van dezelfde wortel als rahim, de baarmoeder; in een hadith qudsi zegt onze Heer: “Ik ben Allah, Ik ben ar-Rahman. Ik heb de rahim (de verwantschapsband) geschapen en haar een naam gegeven die Ik van Mijn eigen namen heb afgeleid. Wie zich met haar verbindt, met hem verbind Ik Mij; wie haar verbreekt, hem verbreek Ik.” (at-Tirmidhi, Birr 9; Abu Dawud, Zakat 45) Laten we nu kijken naar het deel van die barmhartigheid dat op aarde neerdaalde. Abu Hurayra (moge Allah tevreden met hem zijn) vertelt dat de Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) zei:

HADITH — Eén deel van de honderd delen barmhartigheid

جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ جُزْءًا، وَأَنْزَلَ فِي الأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا، فَمِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَاحَمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعَ الْفَرَسُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ أَنْ تُصِيبَهُ

Allah heeft de barmhartigheid in honderd delen verdeeld; negenennegentig delen hield Hij bij Zich en één deel liet Hij op aarde neerdalen. Door dit ene deel (van de barmhartigheid) gaan alle schepselen barmhartig met elkaar om. Zelfs een merrie (die haar veulen zoogt) tilt haar hoef op, uit angst het te vertrappen en pijn te doen (door de werking van deze barmhartigheid).

[al-Bukhari, Adab 19; Muslim, Tawba 17]

De zuurdesem, dat is precies dit ene deel: het enige deel dat op aarde neerdaalde, bindt de moeder aan haar kind, de merrie aan haar veulen, de buur aan zijn buur. En hoe groot is dan de barmhartigheid van onze Heer? Een tafereel dat onze Profeet vertelde, laat het ons voelen:

LES UIT DE GESCHIEDENIS — Een moeder onder de gevangenen

لَلَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا

‘Umar (moge Allah tevreden met hem zijn) vertelt: Er werd een groep gevangenen bij de Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) gebracht. Een vrouw onder hen zocht ongerust naar iemand; toen ze haar kind vond, drukte ze het tegen haar borst en begon het te zogen. Onze Profeet vroeg: “Denken jullie dat deze vrouw haar kind in het vuur zou gooien?” “Nee, zolang ze het kan nalaten, gooit ze het nooit,” zeiden ze. Daarop zei hij: “Allah is barmhartiger voor Zijn dienaren dan deze vrouw voor haar kind.” **Zelfs de tederheid van een moeder is slechts een druppel naast de barmhartigheid van onze Heer.**

[al-Bukhari, Adab 18; Muslim, Tawba 22]

Laat deze blijde boodschap ons niet in wanhoop doen vervallen, en ook niet in onoplettendheid. “Wanhoop niet aan de barmhartigheid van Allah.” (az-Zumar, 39:53) Maar dezelfde Heer maakt ook dit bekend: “Maak aan Mijn dienaren bekend dat Ik waarlijk de Veelvergevende ben, ar-Rahim.” (al-Hijr, 15:49) “Maar Mijn straf is ook een zeer pijnlijke straf!” (al-Hijr, 15:50) Barmhartigheid geeft hoop; ze moedigt zonde niet aan.

Een beeld uit ons leven in Europa: Een vader die in de gang van de materniteit van het ziekenhuis in Marche op een plastic stoel zit te wachten; zijn koffie is koud geworden, zijn blik blijft op de deur gericht. Een kind dat in dezelfde stad de hele nacht bij zijn zieke moeder waakt tot de ochtend; een vogel onder een dak die zijn jong onder zijn vleugels neemt. Allemaal komen ze uit de zuurdesem van dat ene deel.

Alle tederheid op aarde is slechts één van de honderd delen barmhartigheid van onze Heer.

II. EEN BARMHARTIGHEID VOOR DE WERELDEN: DE PROFEET VAN DE BARMHARTIGHEID

Het grootste deel van de barmhartigheid van onze Heer dat op aarde neerdaalde, is een profeet. De Koran beschrijft hem in één zin en laat daarna zien hoe hij naar zijn gemeenschap kijkt:

KORANVERS — Een barmhartigheid voor de werelden

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

En Wij hebben jou slechts gezonden als een barmhartigheid voor de werelden.
Waarlijk, er is een profeet uit jullie midden tot jullie gekomen; het valt hem zwaar wanneer jullie in nood raken, hij is zeer op jullie gesteld en jegens de gelovigen vol tederheid en barmhartigheid.

[al-Anbiya', 21:107; at-Tawba, 9:128]

"Een barmhartigheid voor de werelden" betekent: een barmhartigheid niet alleen voor de gelovigen, maar voor het hele bestaan. Toen hem tegen de polytheïsten gevraagd werd: "Vervloek hen!", was zijn antwoord dit:

HADITH — Geen vervloeker, maar barmhartigheid

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ

إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

Abu Hurayra vertelt: "O Boodschapper van Allah! Vervloek de polytheïsten!", werd gezegd. De Boodschapper van Allah echter zei: "Ik ben niet als vervloeker gezonden; ik ben juist als barmhartigheid gezonden."

[Muslim, Birr 87]

Die dag, die in de bronnen van de biografie van de Profeet (sira) bekendstaat als de terugkeer uit Ta'if, heeft hij zelf aan 'A'isha verteld:

LES UIT DE GESCHIEDENIS — De engel van de bergen en een sprankje hoop

'A'isha (moge Allah tevreden met haar zijn) vroeg onze Profeet: "Hebt u een zwaardere dag meegemaakt dan de dag van Uhud?" "Van uw volk heb ik veel kwaad ondervonden," zei hij; "het zwaarst was de dag waarop degene bij wie ik toevlucht wilde zoeken mij wegstuurde." Toen hij bij Qarn ath-Tha'alib kwam, hief hij zijn hoofd op; een wolk wierp schaduw over hem en daarin was Jibriel. Jibriel zei: "Allah heeft de woorden van uw volk gehoord; Hij heeft de engel van de bergen gestuurd, geef hem het bevel dat u wilt." De engel van de bergen zei: "Als u het wilt, laat ik deze twee bergen zich over hen sluiten." Onze Profeet antwoordde: "Nee! Ik hoop dat Allah uit hun nageslacht mensen zal doen voortkomen die alleen Hem aanbidden en Hem geen deelgenoten toekennen." **Op het kwaad dat hem overkwam, antwoordde hij niet met bergen, maar met hoop.**

[al-Bukhari, Bad' al-khalq 7; Muslim, Jihad wa-l-siyar 111]

Deze zachtheid was, in de woorden van het vers, een barmhartigheid die Allah geschonken had: "Het is alleen dankzij een barmhartigheid die Allah je schonk dat jij zachtmoedig voor hen was. Als jij ruw en hard van hart was geweest, zouden ze zich zonder twijfel van jou hebben afgewend en verspreid." (Al 'Imran, 3:159) Bij de verovering van Mekka zien we dezelfde barmhartigheid. Volgens wat de bronnen van de biografie van de Profeet (sira) overleveren, zei hij tegen de Mekkanen, die hem jarenlang kwaad hadden gedaan: "Vandaag treft jullie geen verwijt; ga, jullie zijn allen vrij"; in een authentieke (sahih) hadith staat daarentegen de blijde boodschap: "Wie het huis van Abu Sufyan binnengaat, is in veiligheid." (Muslim, Jihad wa-l-siyar 84)

Een beeld uit ons leven in Europa: Onze Belgische buur die we op de trap tegenkomen, heeft misschien nooit een vertaling van de betekenis van de Koran opengeslagen; maar hij kijkt naar ons gezicht. De islam leren ze vaak niet uit boeken kennen, maar via ons. Een warme groet is een deur die opengaat naar de Profeet van de barmhartigheid; een stuurs gezicht is een gordijn dat ertussen schuift.

De gemeenschap van de Profeet van de barmhartigheid brengt barmhartigheid mee, waar ze ook gaat.

III. TRANEN ZIJN OOK BARMHARTIGHEID: ZACHT HART, HARD HART

Het mooiste voorbeeld van een zacht hart zijn de tranen van onze Profeet. Dat vertelt ons Usama ibn Zayd (moge Allah tevreden met hem zijn).

LES UIT DE GESCHIEDENIS — Tranen aan het sterfbed van het kleinkind

فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هَذِهِ رَحْمَةٌ وَضَعَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ، وَلاَ يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ إِلاَّ الرُّحَمَاءَ

Een van de dochters van onze Profeet liet hem weten dat haar kind op sterven lag en dat ze wilde dat haar vader kwam. Onze Profeet liet eerst een groet overbrengen en zei: “Aan Allah behoort wat Hij neemt en wat Hij geeft; alles heeft bij Hem een vastgestelde termijn. Laat haar geduld oefenen en haar beloning van Allah verwachten.” Toen zijn dochter hem onder ede opnieuw liet roepen, stond hij op; Sa‘d ibn ‘Ubada was ook bij hem. Het kind werd in zijn armen gelegd; de adem kwam rochelend. De ogen van onze Profeet vulden zich met tranen. Sa‘d vroeg: “Wat is dit, o Boodschapper van Allah?” Hij zei: “Dit is de barmhartigheid die Allah legt in de harten van wie Hij wil van Zijn dienaren. Allah is alleen barmhartig voor de barmhartigen onder Zijn dienaren.” **Hij die om geduld vroeg, vergoot ook tranen; die twee staan niet tegenover elkaar.**

[al-Bukhari, Marda 9; Muslim, Jana’iz 11]

Ook bij de dood van zijn zoon Ibrahim huilde hij. Tegen ‘Abd ar-Rahman ibn ‘Awf, die zei: “Ook u, o Boodschapper van Allah?”, zei hij: “Dit is een barmhartigheid”; daarna zei hij: “Het oog vult zich met tranen, het hart is bedroefd; en we zeggen niets anders dan wat onze Heer behaagt. O Ibrahim! Door je heengaan zijn we waarlijk bedroefd.” (al-Bukhari, Jana’iz 43; Muslim, Fada’il 62)

RICHTLIJN UIT DE FIQH — Huilen is geen schande

De uitspraak “een man huilt niet” is onze gewoonte, niet de sunna van onze Profeet. Barmhartigheid is geen zwakte, maar het teken dat het hart leeft. Het eigenlijke gevaar zijn niet tranen maar **hardheid van hart:** pijn zien en niets voelen, dat is het versteend raken van het hart.

De Koran maakt voor harten die hard worden een treffende vergelijking; hij doet dat bij het beschrijven van de toestand van een van de vroegere gemeenschappen, maar wij lezen het vers voor ons eigen hart:

KORANVERS — Zelfs uit steen welt water op

فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ

jullie harten zijn als steen, of nog harder. Er is zelfs steen waaruit rivieren ontspringen;

[al-Baqara, 2:74; fragment uit het vers]

Zelfs uit steen ontspringen rivieren; laat ons hart niet harder zijn dan steen! Onze Heer richt zich ook tot de gelovigen: “Is voor wie geloven de tijd nog niet gekomen dat hun harten van ontzag sidderen bij het gedenken van Allah en het overpeinzen van de geopenbaarde waarheid?” (al-Hadid, 57:16) In een overlevering waarvan de overleveringsketen een zwakte bevat, wordt overgeleverd dat onze Profeet tegen een man die klaagde over de hardheid van zijn hart zei: “Streel de wees over het hoofd en geef de arme te eten.” (Ahmad ibn Hanbal, Musnad, II, 263, 387)

Een beeld uit ons leven in Europa: Wanneer we ’s avonds op de telefoon door het nieuws scrollen, hoeveel pijnlijke beelden trekken er dan op één dag aan ons voorbij; met een veeg van onze vinger gaan we eroverheen. Aan pijn wennen is het langzaam hard worden van het hart. Maar bij een begrafenisgebed, in de gang van een ziekenhuis, in het woonzorgcentrum, wanneer we de hand van een oudere vasthouden, wordt datzelfde hart zacht. Voor de broeder of zuster die zegt “mijn hart is hard geworden” is het geneesmiddel bekend: deze week een zieke, een wees, een eenzame oudere.

Tranen zijn geen zwakte, maar het teken van een levend hart.

IV. BARMHARTIGHEID BEGINT THUIS: MAWADDA EN RAHMA

Barmhartigheid wordt in huis op de proef gesteld. Wanneer onze Heer het huwelijk beschrijft, zet Hij twee woorden naast elkaar; in de vertaling van de betekenis staan ze als “liefde en tederheid”, in het Arabisch zijn het de woorden “mawadda en rahma”: liefde en barmhartigheid.

KORANVERS — Liefde en tederheid tussen jullie

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

Tot Zijn tekenen behoort ook dat Hij voor jullie uit jullie eigen soort echtgenoten heeft geschapen, opdat jullie bij hen warmte en verbondenheid vinden, en dat Hij tussen jullie gevoelens van liefde en tederheid heeft gelegd. Hierin liggen voorwaar lessen voor mensen die nadenken.

[ar-Rum, 30:21]

De mortel van een huis bestaat uit de dagelijkse kleine daden van barmhartigheid. Aan ‘A’isha werd gevraagd: “Wat deed onze Profeet in zijn huis?” en zij antwoordde: “Hij hield zich bezig met het werk van zijn gezin, dat wil zeggen: hij stond in dienst van zijn gezin. En wanneer het gebedstijd was, ging hij naar het gebed.” (al-Bukhari, Adab 40; Adhan 44) Zelf heeft hij gezegd:

HADITH — De beste van het huis

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لأَهْلِي

مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهِ وَلاَ امْرَأَةً وَلاَ خَادِمًا إِلاَّ أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

De beste van jullie is wie het best is voor zijn gezin. En ik ben van jullie degene die het best is voor mijn gezin.
‘A’isha (moge Allah tevreden met haar zijn) vertelt: Behalve wanneer hij streed op het pad van Allah, sloeg de Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) met zijn hand nooit iets: geen vrouw en geen bediende.

[at-Tirmidhi, Manaqib 63; Ibn Majah, Nikah 50; Muslim, Fada’il 79]

Onze Profeet noemt deze zachtheid “rifq”; rifq is omgaan met mensen zonder hen te kwetsen, met egards. “O ‘A’isha! Allah is zachtmoedig (rafiq, Hij die zacht handelt), Hij houdt van zachtheid; aan zachtheid geeft Hij wat Hij aan hardheid niet geeft en aan niets anders geeft.” (Muslim, Birr 77) “Zachtheid siert alles waarin ze zich bevindt; alles waaruit ze wordt weggenomen, ontsiert ze.” (Muslim, Birr 78)

RICHTLIJN UIT DE FIQH — Geweld is het tegenovergestelde van barmhartigheid

In ons huis is geen plaats voor slaan en mishandeling, voor beledigingen, voor vernedering, en evenmin voor het zonder geld en zonder enige uitweg achterlaten van onze partner of ons kind: dat alles is onderdrukking en is haram (verboden). “Ik voed hen op” zeggen maakt dit niet legitiem, en “ik was boos” zeggen evenmin. In het land waar we leven zijn deze dingen ook strafbaar. Als iemand in een huis onderdrukking ondergaat, zeggen we niet tegen hem of haar: “Heb geduld, zwijg.” Hij of zij schaamt zich niet om hulp te vragen; de moskee, de familie en de vrienden zijn een deur voor hem of haar.

Een beeld uit ons leven in Europa: De shift is om zes uur ’s avonds afgelopen. De hele dag hebben we de hardheid van de ploegbaas, van de klant, van het verkeer geslikt; het is zo gemakkelijk om alles mee naar huis te brengen en daar uit te storten. Aan tafel zijn onze ogen op de telefoon gericht en niemand denkt aan de vermoeidheid van de hand die het eten heeft klaargemaakt. Wanneer hebben we in ons huis voor het laatst “Dank je voor het eten” gezegd? Een groet bij het binnenkomen, een glimlach, een hand die naar de afwas reikt: dat deed onze Profeet thuis.

Het eerste adres van barmhartigheid is ons huis; de beste van ons is wie het best is voor zijn gezin.

V. TEDERHEID VOOR DE KLEINEN: HET KIND DAT WORDT GEKUST EN IN DE ARMEN GENOMEN

De barmhartigheid van het huis begint bij het kind. Hoe onze Profeet met kinderen omging, begrijpen we ook uit de verbazing van wie hem zagen. Op een dag zei al-Aqra‘ ibn Habis, die naast hem zat toen hij zijn kleinzoon al-Hasan kuste, en op een andere dag een bedoeïen dat zij hun kinderen niet kusten:

HADITH — Wie geen barmhartigheid toont, zal geen barmhartigheid worden betoond

مَنْ لاَ يَرْحَمُ لاَ يُرْحَمُ

أَوَ أَمْلِكُ لَكَ أَنْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ

Abu Hurayra (moge Allah tevreden met hem zijn) vertelt: De Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) kuste al-Hasan ibn ‘Ali; naast hem zat al-Aqra‘ ibn Habis van de stam Tamim. Al-Aqra‘ zei: “Ik heb tien kinderen en geen van hen heb ik ooit gekust.” De Boodschapper van Allah keek hem aan. “Wie geen barmhartigheid toont, zal geen barmhartigheid worden betoond”, zei de Profeet daarop.

‘A’isha (moge Allah tevreden met haar zijn) vertelt: Een bedoeïen kwam bij onze Profeet en zei: “Kussen jullie kinderen? Wij kussen ze niet.” “Wat kan ik voor je doen als Allah de barmhartigheid uit je hart heeft weggenomen?”, zei de Profeet daarop.

[al-Bukhari, Adab 18; Muslim, Fada’il 64–65]

Tederheid is niet alleen een lief woord, het is een zaak van tijd en van het lichaam. Onze Profeet droeg tijdens het gebed zijn kleindochter Umama; wanneer hij in sujud ging, zette hij haar neer, en wanneer hij opstond, tilde hij haar weer op. (al-Bukhari, Salat 106; Muslim, Masajid 41) Wanneer hij een kind hoorde huilen, hield hij het gebed kort: “Wanneer ik aan het gebed begin, wil ik het lang maken; maar als ik een kind hoor huilen, houd ik het gebed kort, om de moeder niet tot last te zijn.” (al-Bukhari, Adhan 65; Muslim, Salat 192) Anas (moge Allah tevreden met hem zijn), die tien jaar in zijn dienst stond, vertelt: “Ik heb de Profeet tien jaar gediend; hij heeft nooit, ook niet één keer, ‘foei’ tegen mij gezegd; en over iets wat ik had gedaan zei hij niet ‘Waarom heb je dat gedaan?’, en over iets wat ik niet had gedaan niet ‘Waarom heb je dat niet gedaan?’” (al-Bukhari, Adab 39; Muslim, Fada’il 51) Ook dit is de getuigenis van Anas: “Ik heb niemand gezien die barmhartiger was voor zijn gezin en kinderen dan de Boodschapper van Allah.” (Muslim, Fada’il 63) Er wordt overgeleverd dat ‘Umar, toen een man die hij wilde aanstellen zei: “Ik heb zoveel kinderen en geen enkel heb ik ooit gekust”, zei: “Allah is alleen barmhartig voor de besten onder Zijn dienaren.” (al-Bukhari, al-Adab al-Mufrad 99; de keten is goed, hasan) Dit wordt overgeleverd als een uitspraak van ‘Umar, niet van de Profeet.

RICHTLIJN UIT DE FIQH — Tederheid is geen verwennen

Tederheid betekent niet dat we alles doen wat het kind wil. Grenzen stellen, “nee” kunnen zeggen is ook barmhartigheid; want het bereidt het kind voor op het “nee” dat het aan de deur van het leven zal horen. Het kind urenlang alleen met een scherm laten, kan daarentegen ongemerkt een stille tekortkoming in barmhartigheid zijn: daar is geen knuffel, geen blik.

Een beeld uit ons leven in Europa: Een klein kind dat vóór het vrijdaggebed in de moskee tussen de rijen door rent. Bij sommigen van onze ouderen gaan de wenkbrauwen fronsen. Toch is dat geluid het teken dat de moskee leeft; een kind berispen en het zo van de moskee laten vervreemden, kan het een leven lang van de deur weghouden. Wanneer ons kind, dat in het Frans of het Nederlands denkend van school thuiskomt, zijn rapport meebrengt, verwacht het ook geduld van ons: zelfs naast een slecht punt verdient het een knuffel, en geen enkel vernederend woord. Laten we vanavond ons kind in de armen nemen en luisteren terwijl we het aankijken.

Een kind dat in de armen genomen wordt, weet later zelf zijn armen te openen.

VI. BARMHARTIGHEID VOOR DE OUDEREN: DE VLEUGELS LATEN ZAKKEN

De barmhartigheid van het huis wordt dieper door de ouderen. De Koran bepaalt onze toon tegenover onze ouders: “Als een van hen of beiden bij jou oud worden, zeg dan zelfs geen ‘foei’ tegen hen! Snauw hen niet af! Spreek tot hen allebei hartelijke, mooie woorden.” (al-Isra’, 17:23) Het vers dat er meteen op volgt, wijst met een uitdrukking die aan de vleugel van een vogel doet denken de weg:

KORANVERS — Onder de vleugels nemen

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

Neem hen met barmhartigheid en nederigheid onder je vleugels, en bid: “Mijn Heer! Zoals zij mij in mijn kindertijd met tederheid hebben opgevoed en grootgebracht, wees U nu ook barmhartig voor hen.”

[al-Isra’, 17:24]

Een vogel neemt zijn jong onder zijn vleugel; zij hebben ons, toen we klein waren, onder hun vleugels genomen. De soera Luqman herinnert aan het gewicht daarvan: “Zijn moeder heeft hem in haar buik gedragen, uitgeput en steeds zwakker” (Luqman, 31:14). Nu is het onze beurt. Onze Profeet heeft tederheid voor de kleinen en eerbied voor de ouderen in één zin samengebracht:

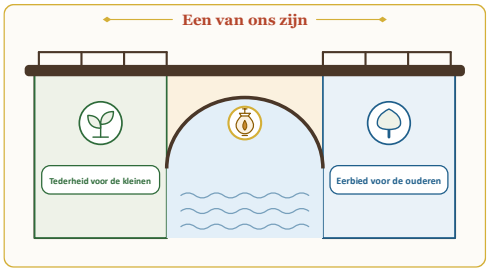
HADITH — Een van ons zijn

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرِنَا

Wie geen barmhartigheid toont aan onze kleintjes en de waarde van onze ouderen niet kent, is niet een van ons.

[at-Tirmidhi, Birr 15; Abu Dawud, Adab 58]

In een andere hadith zegt onze Profeet driemaal: “Moge zijn neus in het stof gewreven worden!”; als men vraagt “O Boodschapper van Allah, wie?”, antwoordt hij: “Degene bij wie zijn ouders, een van beiden of allebei, oud worden en die toch het Paradijs niet binnengaat.” (Muslim, Birr 9) Dit harde woord is bedoeld om te laten zien wat een grote poort naar het Paradijs oude ouders zijn. In een als goed (hasan) beoordeelde overlevering wordt ook meegedeeld dat respect tonen aan een moslim met grijs haar en een grijze baard deel uitmaakt van het respect voor Allah. (Abu Dawud, Adab 20) Volgens een andere, eveneens als goed (hasan) beoordeelde overlevering zei onze Profeet, toen Abu Bakr zijn bejaarde vader Abu Quhafa bij hem bracht: “Had je de oude man in zijn huis gelaten, dan was ik naar hem toe gekomen.” (Ahmad ibn Hanbal, Musnad, VI, 349–350)

Een beeld uit ons leven in Europa: Onze grootvaders, die in de jaren zestig naar de mijnen en fabrieken kwamen om hun brood te verdienen, hebben hun rug gekromd op deze bodem. Een kleinkind dat op zondagmiddag hen bezoekt in de lichte gang van het woonzorgcentrum, doet misschien wel het waardevolste werk van de week. Hetzelfde geldt voor het elke week opbellen van onze ouders in het land van herkomst: wanneer hebben we de stem van onze moeder voor het laatst gehoord? Laten we ook degenen niet vergeten die een oudere thuis verzorgen; de schoondochter, de dochter en de zoon raken allemaal moe, en naarmate de last gedeeld wordt, raakt de tederheid niet moe. En er is ook de deur van onze oudere Belgische buur die alleen woont: een kom soep of een “hoe gaat het met u?” kan zijn of haar week veranderen.

De ouderen die we vandaag onder onze vleugels nemen, zijn morgen een deur van barmhartigheid die voor ons opengaat.

VII. DE KRING WORDT WIJDER: BUUR, WEES, ARME, VREEMDELING

Barmhartigheid begint thuis, maar blijft niet thuis. De Koran beschrijft de weg van de barmhartigheid met het beeld van de “steile helling” (‘aqaba); en hij beschrijft ook hoe die helling wordt overwonnen:

KORANVERS — De steile helling beklimmen

أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۝ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ
ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ

Of op een dag van hongersnood een wees te eten geven die een verwant is, of een arme die honger lijdt en niets heeft. Daarna: behoren tot degenen die geloven, elkaar tot geduld aansporen en elkaar tot medeleven aansporen.

[al-Balad, 90:14–17]

Het “elkaar tot medeleven aansporen” in de vertaling van de betekenis betekent: elkaar aansporen tot barmhartigheid; dit is wat de reizigers op die helling werkelijk verbindt. Onze Profeet leert dat barmhartigheid bij geen enkele kring blijft stilstaan:

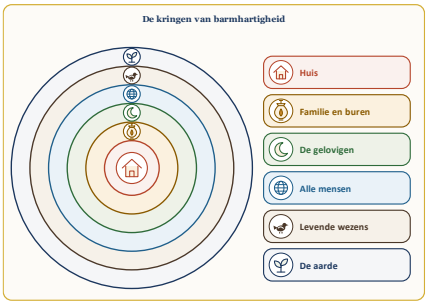
HADITH — Barmhartigheid voor de mensen

لاَ يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لاَ يَرْحَمُ النَّاسَ

Allah is niet barmhartig voor wie niet barmhartig is voor de mensen.

[al-Bukhari, Tawhid 2; met vergelijkbare bewoording Muslim, Fada’il 66]

In een overlevering van at-Tabarani zeggen de metgezellen: “O Boodschapper van Allah, wij zijn allemaal barmhartig”, waarop wordt gezegd: “Dit is niet de barmhartigheid die een van jullie voor zijn vriend toont, maar een barmhartigheid die iedereen omvat.” (al-Haythami, Majma‘ az-zawa’id, VIII, 189) De gelovigen lijken in hun barmhartigheid voor elkaar op één lichaam: “Wanneer één lid ervan pijn heeft, delen de andere leden die pijn met slapeloosheid en hoge koorts.” (Muslim, Birr 66; al-Bukhari, Adab 27) Wie een wees onder zijn vleugels neemt, zal in het Paradijs naast onze Profeet zijn. (al-Bukhari, Adab 24) Barmhartigheid reikt ook naar wie ons geloof niet deelt: “Allah verbiedt jullie niet om goed om te gaan met hen die niet om de godsdienst tegen jullie strijden en jullie niet uit jullie woonplaatsen verdrijven, en om hen rechtvaardig te behandelen. Allah houdt voorzeker van de rechtvaardigen.” (al-Mumtahana, 60:8) Toen er een begrafenisstoet voorbijkwam, stond onze Profeet op; toen er werd gezegd: “Hij is een Jood”, zei hij: “Is hij ook niet een ziel?” (al-Bukhari, Jana’iz 49; Muslim, Jana’iz 81)

Een beeld uit ons leven in Europa: De koude dagen zijn begonnen. In onze buurt is een nieuw gezin komen wonen; de moeder kan aan de schoolpoort geen woord uitbrengen omdat ze de taal niet kent. De jonggehuwde loopt alleen over de markt. Er is ook een zieke die zonder begeleider in het ziekenhuis ligt, en een student die alleen op zijn kamer in de studentenresidentie zit. Een deken, een kom warme soep, een voedselpakket, een telefoontje: dat alles is een kring van barmhartigheid. Laten we onze hand uitsteken zonder te vragen wie ze zijn en in welke taal ze bidden. Onze Heer gebiedt ons ook de wees niet te onderdrukken en wie om hulp vraagt niet met lege handen weg te sturen: “Onderdruk de wees dus nooit!” (ad-Duha, 93:9) “En stuur wie de hand uitstrekt om hulp te vragen nooit met lege handen weg!” (ad-Duha, 93:10)

Barmhartigheid vraagt niet naar een paspoort; ze reikt waar de nood is.

VIII. BARMHARTIGHEID IS GEEN ZWAKTE: ZE GAAT SAMEN MET GERECHTIGHEID

Barmhartigheid is geen zwakte; ze neemt ook de plaats van gerechtigheid niet in. De Koran prijst de metgezellen van onze Profeet met de woorden “onder elkaar zijn ze barmhartig”. (al-Fath, 48:29) Onze Heer gebiedt gerechtigheid en ook ihsan, dat wil zeggen het goede op de allermooiste wijze doen, in hetzelfde vers:

KORANVERS — Gerechtigheid en ihsan

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

Voorzeker gebiedt Allah gerechtigheid, ihsan (voortreffelijkheid) en vrijgevigheid tegenover verwanten; Hij verbiedt schaamteloosheid, het kwaad en tirannie. Zo vermaant Allah jullie, opdat jullie tot bezinning komen.

[an-Nahl, 16:90]

Een vogel vliegt met twee vleugels. Barmhartigheid zonder de vleugel van gerechtigheid geeft de onderdrukker moed; gerechtigheid zonder de vleugel van barmhartigheid daarentegen verhardt. Onze Profeet leert dit evenwicht zo:

HADITH — Hulp aan de onderdrukker

انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا نَنْصُرُهُ مَظْلُومًا، فَكَيْفَ نَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ

تَأْخُذُ فَوْقَ يَدَيْهِ

“Help jullie broeder, of hij nu een onderdrukker is of een onderdrukte.” “Als hij onderdrukt wordt, help ik hem; maar als hij een onderdrukker is, hoe moet ik hem dan helpen?” “Je houdt hem tegen in zijn onderdrukking en belet zijn onderdrukking. Dat is de hulp die je hem geeft.”

[al-Bukhari, Mazalim 4; Ikrah 7]

Barmhartigheid voor de onderdrukker is hem bij de hand nemen en hem wegtrekken uit zijn onderdrukking; barmhartigheid voor de onderdrukte is hem zijn recht geven. ‘A’isha zegt in het vervolg van dezelfde overlevering ook dit: de Boodschapper van Allah nam nooit wraak voor iets wat hemzelf werd aangedaan; alleen wanneer wat Allah heeft verboden (haram) werd geschonden, stelde hij ter wille van Allah iemand ter verantwoording. (Muslim, Fada’il 79) Ook het bittere medicijn van de arts en het “nee” van de leraar zijn barmhartigheid. Onze tong en ons scherm vallen eveneens onder deze maatstaf: “Kleineer elkaar niet en geef elkaar geen kwade bijnamen.” (al-Hujurat, 49:11)

RICHTLIJN UIT DE FIQH — De drie maatstaven van barmhartigheid

1. Heb je medeleven met de schuldige, vergeet dan het slachtoffer niet; barmhartigheid staat ook aan de zijde van wie onderdrukking ondergaat.
2. Verwennen is geen tederheid; grenzeloos een oogje dichtknijpen beschermt degenen van wie we houden niet, het laat hen onaf.
3. Barmhartigheid heft de regel niet op; ze past de regel menselijk toe.

Een beeld uit ons leven in Europa: Op de bouwwerf ziet een ploegbaas het slechte werk van zijn arbeider. Hij vernedert hem niet voor ieders ogen, maar neemt hem terzijde en praat met hem. Het foute werk laat hij toch opnieuw doen, want een fout negeren is geen barmhartigheid. Daarna vraagt hij: “Is er iets aan de hand thuis?” Werkgever, leraar, chauffeur: ieder van ons is ergens sterk; laten we onze kracht niet zonder barmhartigheid laten, en onze barmhartigheid niet zonder gerechtigheid.

Barmhartigheid zonder gerechtigheid wordt zwakte, gerechtigheid zonder barmhartigheid wordt hardheid; de gelovige draagt beide samen.

IX. BARMHARTIGHEID VOOR DE STOMME SCHEPSELEN

De grens van barmhartigheid houdt niet op bij de mens. De Koran zegt ook over de dieren: “Alle dieren die over de aarde lopen en alle vogels die in de hemel met hun twee vleugels vliegen, zijn gemeenschappen zoals jullie.” (al-An‘am, 6:38) Onze Profeet leert dit met het verhaal van een hond:

LES UIT DE GESCHIEDENIS — De dorstige hond

فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ

Abu Hurayra (moge Allah tevreden met hem zijn) vertelt: Een man liep over een weg en kreeg hevige dorst. Hij vond een put, daalde erin af en dronk van het water. Toen hij naar boven kwam, zag hij een hond die hijgend met uitgestoken tong de natte aarde likte van de dorst. Hij zei: “Dezelfde dorst die mij trof, heeft ook deze hond getroffen.” Hij daalde opnieuw in de put af, vulde zijn schoen met water, klom met de schoen tussen zijn tanden naar boven en gaf de hond te drinken. Allah aanvaardde zijn daad en vergaf hem zijn zonden. De metgezellen vroegen: “O Boodschapper van Allah, is er ook voor ons beloning in het goede dat we aan dieren doen?” Hij zei: “In het goede dat men aan elk levend wezen doet, is er een beloning.” **Onze Heer laat de hand die zich naar een dorstig levend wezen uitstrekt niet met lege handen terugkeren.**

[al-Bukhari, Musaqat 9; Muslim, Salam 153]

Dat een dier als rituïeel onrein (najis) wordt beschouwd, maakt het kwellen ervan nooit toegestaan (mubah); in de hadith werd het water dat aan de hond die bijna van dorst stierf werd gegeven, een middel tot de vergeving van zonden. In authentieke (sahih) hadiths wordt ook meegedeeld dat een vrouw gestraft werd vanwege een kat die zij had vastgebonden en geen voedsel had gegeven. (al-Bukhari, Bad’ al-khalq 16; Muslim, Salam 151) En er is ook het verhaal van de kameel in de boomgaard van een man van de Ansar (de helpers van Medina):

LES UIT DE GESCHIEDENIS — De kameel die huilde

أَفَلاَ تَتَّقِي اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَّكَكَ اللَّهُ إِيَّاهَا، فَإِنَّهُ شَكَى إِلَىَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُدْئِبُهُ

De Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) kwam op een dag in de boomgaard van een man van de Ansar. Daar stond een kameel; toen hij onze Profeet zag, kreunde hij en er liepen tranen uit zijn ogen. Onze Profeet streelde de kop van de kameel en de kameel werd rustig. Hij vroeg: “Van wie is deze kameel?” Een jongeman van de Ansar zei: “Van mij, o Boodschapper van Allah.” Onze Profeet zei tegen hem: “Vrees je Allah niet met betrekking tot dit dier waarvan Allah jou de eigenaar heeft gemaakt? Het dier heeft zich bij mij erover beklaagd dat jij het liet hongeren en uitputte.” **Ook het schepsel dat geen stem heeft, heeft een recht; onze Heer hoort ook zijn klacht.**

[Abu Dawud, Jihad 44]

Over een vogel die zag dat haar jong was weggenomen, zei onze Profeet: “Wie heeft deze vogel pijn gedaan door haar jong? Geef haar jong aan haar terug”, en toen hij een in brand gestoken mierennest zag, zei hij: “Met vuur straffen past alleen de Heer van het vuur.” (Abu Dawud, Jihad 112; Adab 163–164) Zelfs bij het slachten heeft hij ihsan (voortreffelijkheid) geleerd: “Laat ieder van jullie zijn mes slijpen en het dier dat hij slacht, het gemakkelijk maken.” (Muslim, Sayd 57) Vogelhuisjes zijn sinds de zestiende eeuw aangebracht in Ottomaanse moskeeën en aan Ottomaanse bruggen. (DİA, “Kuşevi”) Barmhartigheid is in onze traditie zelfs in steen gebeiteld.

Een beeld uit ons leven in Europa: De eerste sneeuw is gevallen; het water in het bakje op de balustrade van het balkon is bevroren, mussen komen en gaan. Zal er deze winter een bakje water op ons balkon staan? Wanneer een klein kind met een steen naar een insect gooit, dat niet als “spel” afdoen, en de maatstaf indachtig blijven voor onze broeder die in het slachthuis of op de boerderij werkt: dat toont hoe we ons hart opvoeden.

Een slok water voor een stom schepsel gaat bij onze Heer niet verloren.

X. BARMHARTIGHEID VOOR DE AARDE: HET TOEVERTROUWDE GOED EN VERSPILLING

Barmhartigheid reikt ook naar de aarde. Onze Heer heeft de aarde met een maat uitgespreid, voor de levende wezens: “Hij heeft de aarde uitgespreid voor de levende wezens.” (ar-Rahman, 55:10) Meteen daarna legt Hij ons een verantwoordelijkheid op:

KORANVERS — De aarde is een toevertrouwd goed

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

Hij heeft de aarde uitgespreid voor de levende wezens.
Sticht na haar herstel geen verderf op aarde. Roep Allah aan in ontzag en hoop. Voorzeker is de barmhartigheid van Allah dichtbij wie het goede doen.

[ar-Rahman, 55:10; al-A‘raf, 7:56]

Ook de regen is een teken van die barmhartigheid: “Hij is het die de winden als blijde boodschap vóór Zijn barmhartigheid uit zendt.” (al-A‘raf, 7:57) Het vers dat verspilling verbiedt, volgt uit dezelfde kijk: “eet en drink, maar verspil niet. Want Allah houdt niet van wie verspilt.” (al-A‘raf, 7:31) Ook dat de orde verstoord raakt door wat de mens met eigen handen heeft gedaan, is een waarschuwing van de Koran. (ar-Rum, 30:41) Onze Profeet verbindt deze verantwoordelijkheid met een van de takken van het geloof:

HADITH — Hinder van de weg verwijderen

الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ

Het geloof telt meer dan zeventig (of meer dan zestig) takken; de hoogste is “la ilaha illa Allah” zeggen, en de laagste is wat hinder geeft van de weg verwijderen. Ook zedigheid is een tak van het geloof.

[Muslim, Iman 58]

Onze Profeet beschouwde het planten van een boompje als een goede daad waarvan men zelfs niet afziet als het Uur aanbreekt: “Als een van jullie een dadelpalmboompje in de hand heeft terwijl het Uur aanbreekt en hij is in staat het (voordat het Uur aanbreekt) te planten, laat hij het dan onmiddellijk planten!” (Ahmad ibn Hanbal, Musnad, III, 191; al-Bukhari, al-Adab al-Mufrad 479) Iedereen die van de vrucht van een geplante boom eet, doet voor de planter de beloning van een aalmoes (sadaqa) noteren: “Er is geen enkele moslim die een boom plant of gewas zaait en waarvan een vogel, een mens of een dier eet, zonder dat dit voor hem een aalmoes is.” (al-Bukhari, Hars 1; Muslim, Musaqat 7)

Een beeld uit ons leven in Europa: Het is ophaaldag van het huisvuil; tegen de ochtend staan de zakken langs de straat op een rij. Wie zijn afval sorteert en op de juiste dag buiten zet, wie de opening van de zak stevig dichtbindt zodat de wind hem niet verspreidt, haalt zonder het te beseffen wat hinder geeft van de weg; die houdt het recht van zijn buur in acht. Dat geldt ook voor wie na het vrijdaggebed rond de moskee parkeert zonder de garagepoort van de buur te blokkeren. Zo ook voor het brood dat aan tafel en op een bruiloftsmaal overblijft: het niet weggooien maar bewaren voor wie het nodig heeft. Laten we water, warmte en brood beschouwen als een toevertrouwd goed.

De aarde is geen erfenis voor ons, maar een toevertrouwd goed; met een toevertrouwd goed gaat men barmhartig om.

SLOT: WIE BARMHARTIG IS, VINDT BARMHARTIGHEID

Laten we onze preek afronden met deze woorden van onze Profeet:

HADITH — Wees barmhartig voor wie op aarde leeft

الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ

ar-Rahman is barmhartig voor wie barmhartig is. Wees barmhartig voor wie op aarde leeft, opdat wie in de hemel is barmhartig zij voor jullie.

[Abu Dawud, Adab 58; met vergelijkbare bewoording at-Tirmidhi, Birr 16]

Deze hadith staat in de hadithtraditie bekend als de hadith die de student als eerste te horen krijgt (al-musalsal bi-l-awwaliyya); dat wil zeggen dat het eerste wat elke student die de weg van de kennis opgaat wordt geleerd, barmhartigheid is. Aan het begin van de preek spraken we over een snuifje zuurdesem. Aan het deeg wordt een snuifje zuurdesem toegevoegd, maar het is de hele deegkom die rijst. Zo is het ook met het deel van de barmhartigheid dat onze Heer op aarde heeft laten neerdalen: het begint in één hart en doorzuurt een huis, een wijk, een gemeenschap. Aan ons de taak om die zuurdesem in ons hart niet te laten verschalen en niet in steen te laten veranderen.

Een beeld uit ons leven in Europa: Vanavond hangen we het bord met de belofte naast de voordeur van het huis, ter hoogte van de jassen, op ooghoogte. Ons kind komt erbij en vraagt: “Wat is dat?” Wij lezen het eerste artikel hardop voor: “Ik zal de dag beginnen met de basmala.” Morgenochtend, met de sleutel in de hand op weg naar de deur, blijft onze blik opnieuw aan het bord hangen. Barmhartigheid wordt een gewoonte doordat we haar elke dag zien.

Laten we dit alles nu omzetten in een belofte die we aan de deur van ons huis zullen hangen:

	DE BELOFTE VAN BARMHARTIGHEID — laten we het aan de deur van ons huis hangen
1	**Ik zal de dag beginnen met de basmala.** Als ik het huis verlaat, zal ik mezelf vragen: “Aan wie zal ik vandaag barmhartigheid tonen?”
2	**Ik zal in mijn huis mijn stem niet verheffen en mijn hand tegen niemand opheffen.** Als ik boos word, zal ik zwijgen en geen kwetsend woord tegen mijn partner en mijn kind zeggen.
3	**Ik zal mijn kind elke dag in mijn armen nemen.** Ik zal luisteren terwijl ik mijn kind aankijk en ook wanneer het faalt naast mijn kind staan.
4	**Ik zal mijn ouderen niet verwaarlozen.** Ik zal mijn ouders elke week opbellen en aankloppen bij een oudere buur.
5	**Elke week zal ik één last verlichten.** Ik zal omzien naar een zieke, een eenzame, een pas aangekomen gezin en een arme.
6	**Ik zal de stomme schepselen en de aarde beschouwen als een toevertrouwd goed.** Ik zal water neerzetten voor de vogels, niet verspillen en mijn omgeving niet vervuilen.
7	**Ik zal barmhartigheid samen met gerechtigheid dragen.** Ik zal niet zwijgen bij onrecht, naast de onderdrukte staan en niemand kwetsen met mijn tong en mijn scherm.

Barmhartigheid is het toevertrouwde goed dat ar-Rahman in ons hart heeft gelegd; ze begint thuis, reikt naar de buur en de vreemdeling, bereikt de stomme schepselen en zelfs de bodem; wie barmhartig is, vindt barmhartigheid. Wanneer we dit vrijdaggebed verlaten, laten we onszelf drie vragen stellen: **Aan wie heb ik vandaag in mijn huis barmhartigheid betoond? Wiens last heb ik verlicht? Welk levend wezen heb ik te drinken gegeven?** Laten we vanavond bij het binnenkomen een kleine daad van barmhartigheid verrichten: een “Dank je voor het eten”, een knuffel, een telefoontje, een kom soep aan de deur van de buur. Barmhartigheid begint met een kleine daad.

SLOT VAN DE PREEK IN EUROPA EN SMEEKBEDE VAN DE GEMEENSCHAP

Beste broeders en zusters! Laten we onze handen en onze harten openen voor onze Heer.

SMEEKBEDE — Toevluchtsformule, lof en zegenbede

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Ik zoek mijn toevlucht bij Allah tegen het kwaad van de vervloekte duivel. Alle lof komt Allah toe, de Heer van de werelden. Zegen en vrede zij met onze Profeet Muhammad, met zijn familie en met al zijn metgezellen.

[Lof: al-Fatiha, 1:2. Toevluchtsformule en zegenbede: vrije bewoordingen]

O Allah! Maak onze harten zacht; behoed ons voor hardheid van hart, voor ongevoeligheid en voor het versteend raken. Schenk ons dat ons hart sidderend meeleeft wanneer we de pijn van een ander zien, en dat onze ogen zich met tranen vullen aan het bed van een wees, een zieke, een eenzame.

Onze Heer! Vul onze huizen met mawadda en rahma, met liefde en barmhartigheid; laat liefde neerdalen tussen onze partners, tederheid tussen onze kinderen, rust en zegen op onze tafels. Neem de woede die onze stem verheft en de hardheid die onze hand opheft van ons weg.

O Allah! Wees barmhartig voor onze ouders, onder wier vleugels wij als kind zijn opgegroeid; schenk hun die nog leven gezondheid, rust en de warme stem van hun kinderen, en hun die zijn overleden vergeving en het Paradijs; maak ons tot kinderen die hun recht in acht nemen.

O Allah! Maak onze Franstalige en Nederlandstalige kinderen en kleinkinderen tot barmhartige en rechtvaardige dienaren van U; vul hun harten met liefde, hun tongen met mooie woorden en hun handen met hulp; en maak ons tot een goed voorbeeld voor hen.

Onze Heer! Geef onze zieken genezing, onze ouderen rust, onze wezen een tedere omarming, onze eenzamen een warme deur; laat wie de winter op straat doorbrengt en elk levend wezen in nood niet verkleumen en niet honger lijden; en schenk ons dat wij hen bereiken.

O Allah! Schenk het land waarin we leven vrede, veiligheid en broederlijkheid; maak ons tot nuttige dienaren van U voor onze buren en voor heel de mensheid. Help de onderdrukten die kreunen onder oorlog en onderdrukking, geef hun wonden genezing en hun tranen troost.

Onze Heer! Wij hebben onszelf onrecht aangedaan; vergeef ons en wees barmhartig voor ons. Maak ons niet tot wie de hoop op Uw barmhartigheid opgeeft, maar tot wie bij Uw barmhartigheid toevlucht zoekt; wijs ons in al onze zaken een uitweg.

SMEEKBEDE — Voor onze ouders vragen we Uw barmhartigheid

رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا

Mijn Heer! Zoals zij mij in mijn kindertijd met tederheid hebben opgevoed en grootgebracht, wees U nu ook barmhartig voor hen

Onze Heer! Wij hebben onszelf onrecht aangedaan. Als U ons niet vergeeft en U zich niet over ons ontfermt, zullen wij zeker tot de verliezers behoren!

Vergeef en ontferm U, mijn Heer! U bent de beste van de barmhartigen.

Onze Heer! Zend ons barmhartigheid van Uw kant en wijs ons een uitweg uit de situatie waarin wij ons bevinden!

[al-Isra', 17:24; al-A'raf, 7:23; al-Mu'minun, 23:118; al-Kahf, 18:10; fragmenten uit de verzen]

Amin. Wa-l-hamdu li-llahi rabbi l-'alamin. **Al-Fatiha.**

BIJLAGE: 40 DADEN VAN BARMHARTIGHEID HIER IN EUROPA — ELKE DAG EEN BLIJK VAN TEDERHEID

Barmhartigheid groeit niet door grote woorden, maar door kleine daden. Laten we elke dag één regel uit onderstaande lijst kiezen en proberen die de hele dag te leven. Laten we er niet voor terugschrikken de zinnen aan te passen aan ons eigen huis, ons eigen werk en onze eigen straat.

40 DADEN VAN BARMHARTIGHEID HIER IN EUROPA

Gebied	Wat ik zal doen
Huis en partner	1. Bij het binnenkomen zal ik mijn vermoeidheid aan de deur laten en binnenkomen met een groet en een glimlach. 2. Aan tafel zal ik mijn telefoon opzijleggen en tegen wie het eten heeft klaargemaakt “Dank je voor het eten” zeggen. 3. Vanavond zal ik de last van mijn partner verlichten door een taak over te nemen. 4. Als ik boos ben, zal ik eerst zwijgen en daarna pas spreken. 5. Eén keer per week zal ik, zonder iets te vragen, een mooi woord tegen mijn partner zeggen. 6. Als ik gekwetst ben, zal ik niet blijven mokken, maar het nog dezelfde dag weer goedmaken. 7. Ook aan de familie en de vrienden van mijn partner zal ik een vriendelijk gezicht tonen. 8. Als mijn partner ziek is, zal ik het huishouden en de zorg voor de kinderen op me nemen.
Kinderen en jongeren	1. Ik zal mijn kind elke dag één keer in mijn armen nemen en luisteren terwijl ik het aankijk. 2. Op de dag van het rapport zal ik niet naar de punten maar naar de inspanning kijken en geen enkel vernederend woord zeggen. 3. Mijn kind dat in het Frans of Nederlands denkend van school thuiskomt, zal ik geduldig aanhoren. 4. Wanneer ik “nee” moet zeggen, zal ik dat doen zonder mijn stem te verheffen en met uitleg waarom. 5. Bij het avondeten zal ik de schermen uitzetten en met mijn kinderen praten. 6. In de moskee zal ik bij kindergeluiden niet fronsen, maar de kleinen toelachen. 7. Bij een fout van mijn jongere zal ik eerst luisteren en daarna samen naar een oplossing zoeken. 8. Voor het slapengaan zal ik een smeekbede voor mijn kind opzeggen en het over het hoofd strelen.
Ouderen en zieken	1. Ik zal mijn moeder en mijn vader elke week opbellen. 2. Op zondagmiddag zal ik een van onze ouderen in het woonzorgcentrum bezoeken. 3. Ik zal de last delen van een naaste die voor oude ouders zorgt, en niemand zijn tekortkomingen verwijten. 4. Een herinnering die een van mijn ouderen vertelt, zal ik tot het einde aanhoren zonder op mijn horloge te kijken. 5. Ik zal een kennis die in het ziekenhuis ligt bezoeken en een uur bij hem of haar blijven. 6. Ik zal aankloppen bij mijn oudere buur die alleen woont en vragen of hij of zij iets nodig heeft. 7. Onderweg, in de bus of in de rij zal ik plaats maken voor een oudere. 8. Op ziekenbezoek ga ik niet met een lange vermaning, maar met een korte smeekbede en een kom warme soep.
Buren en samenleving	1. Wanneer ik mijn buur tegenkom, zal ik hem of haar groeten zonder naar geloof of taal te kijken. 2. Als er sneeuw valt, zal ik ook het stuk voor de deur van mijn buur sneeuwvrij maken. 3. Ik zal mijn afval sorteren, op de juiste dag buiten zetten en de straat schoon achterlaten. 4. Ik zal bij een pas verhuisd gezin langsgaan met een kom eten en “Welkom” zeggen. 5. Deze maand zal ik een voedselpakket schenken voor mensen in nood. 6. Voor een broeder of zuster die de taal niet kent, zal ik een officiële brief voorlezen en uitleggen. 7. Achter het stuur zal ik geduldig zijn en doorgang verlenen aan voetgangers en fietsers. 8. Als ik rond de moskee parkeer, zal ik de deur van de buur niet blokkeren.
Dieren en milieu	1. In de winter zal ik op mijn balkon een bakje water en voer neerzetten. 2. Ik zal mijn huisdier niet verwaarlozen en het tijdens de vakantie toevertrouwen aan betrouwbare handen. 3. Ik zal mijn kind uitleggen dat een dier pijn doen geen spel is. 4. Het brood dat aan tafel overblijft zal ik niet weggooien, maar bewaren voor wie het nodig heeft. 5. Ik zal de kraan niet nodeloos laten lopen en de verwarming niet nodeloos laten branden. 6. Gebroken glas of afval dat ik op straat zie, zal ik opruimen. 7. Deze lente zal ik een boompje of een bloem planten. 8. Ik zal een vogelnest en een mierennest geen schade toebrengen.

ar-Rahman is barmhartig voor wie barmhartig is. Wees barmhartig voor wie op aarde leeft, opdat wie in de hemel is barmhartig zij voor jullie. (Abu Dawud, Adab 58; at-Tirmidhi, Birr 16)

NOTITIE VOOR DE PREDIKER — Bronnenmethode

De Arabische tekst van de verzen berust op de Tanzil-tekst, de vertalingen van de betekenis op de betekenisvertaling van Kur’an Yolu; de hadith-nummers volgen de gangbare nummering; de begripsbepalingen zijn vergeleken met de TDV İslâm Ansiklopedisi; overleveringen met een zwakte in de keten zijn in de tekst aangegeven.